

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

משפטים - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : משפטים

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

זכר למחצית השקל

ברכת "הגומל" ליוצא מבית הסוהר

בשו"ע סימן רי"ט מובא שיש ארבע שחיבים להודות ב"ברכת הגומל" וסימנם "וכל החיים יודוך סלה" חבוש יסורים ים מדבר. לכן היוצא מבית האסורים חייב לברך הגומל. בין אם ישב בבית סוהר של יהודים ובין אם ישב בבית סוהר של גוים. (כדברי הר"י בן מיגש) כיון שבבית הסוהר אדם לא מושל בעצמו ואינו יכול לעשות כרצונו הרי זה צער גדול. (עיין ביאור הלכה ריט ד"ה חבוש ועיין כה"ח שם ס"ק יא ומשני"ב ס"ק ג) ולדעת המג"א (בס"ק א) רק אם נאסר על ענין נפשות יברך "הגומל" והרבה חולקים עליו וסוברים שגם הנאסר על ממון מברך. (מבי"ט, מאמר מרדכי, ברכ"י ועוד מובאים במשני"ב שם והוסיף הבא"ח (עקב ט) שאפילו מי שנאסר בגלל שלא פרע מס או חוב, ויש לו אפשרות לפרוע ומשתמט, מברך "הגומל" עם שם ומלכות ביציאתו. וכן המנהג. (ועיין ש"ת שיברך בלי שם ומלכות. וכה"ח ס"ק יד ואין נוהגים כן ואין הבדל אם ישב בבית סוהר רגיל או במעצר בתנאים מיוחדים לתקופה קצרה ולכן טוב עשה יורם שקולניק שישב בבית הסוהר כמה שנים על לא עוול בכפו. ויצא כעת ויושב עימנו בשיעור הזה בברכת "הגומל". וברכו הוא ואשתו "הטוב והמטיב" שזה טוב לו וטוב לאחרים לו ולאשתו לבניו ובנותיו. ויהיה רצון שיתקיים בו "שמחנו כימות ענתנו שנות ראינו רעה". ומכאן ולהלן לחושבנא טבא.

ארבע פרשיות - שני ספרי תורה

יש ארבע שבתות בחודש אדר וסמוך לו שקוראים בשני ספרי תורה כל שבת. שקלים, זכור, פרה, החודש. ובירושלים בשנת תשס"א - חמשה שבתות רצופות. כי בפורים המשולש בשבת קוראים "ויבא עמלק. בשתים מהם בדרך כלל סדר ארבעת הפרשיות הוא "שקלים" - לפני ראש חודש אדר או בראש חודש. "זכור" - לפני פורים. "פרה" לפני השבת שקוראים בה "החודש". "החודש" - שבת לפני ראש חודש ניסן או בראש חודש ניסן.

בשנה תשס"א סדר ההפסקות הוא זט"ו. כלומר כשחל ר"ח בשבת (זו) אז מפסיקין בט"ו בו, ולא קוראים בשבת שחלה בט"ו אדר שתי פרשיות. (וצריך הדגיש שהכוונה היא ב' דר"ח בשבת, כי לעולם לא לא יהיה ר"ח אדר בימים שבת וראשון. אלא רק שישי ושבת.

שבת שקלים

כתוב במשנה (מגילה כט, א): ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים". ובגמרא. "תנן התם: באחד באדר משמיעין על השקלים... אמר רבי יאשיה: דאמר קרא (במדבר כח) "וזאת עלת חדש בחדשו". אמרה תורה: עלת חדש בחדשו". אמרה תורה: "חדש והבא קרבן מתרומה חדשה" וכך אומר רש"י: "קורין בפרשת שקלים - להודיע שיביאו שקליהם באדר" וכל זה כדי שיביאו שקליהם שיכינו אותם לבית המקדש. אע"פ שהסכום לא גדול, סה"כ עשרה גרם כסף טהור. כיון שזה קרבנות שמכפרים על כלל ישראל. יש על זה יצה"ר גדול. לכן מודיעים לאנשים חודש מראש להכין את הכסף לתרומה זו. ואם אדם לא שילם - ממשכנים אותו בעל כורחו (עיין רמב"ם שקלים פרק א, הלכה ט-ז).

לפי רש"י קוראים בתורה פרשת שקלים בימינו כמו שקראו בזמן בית המקדש להזכיר על חובת השקלים. ואנו קוראים "זכר" לקריאה שהיתה בזמנם.

הלבוש והמשנה ברורה (במשני"ב תרפה, ס"ק ב) מביאים טעם אחר ששייך רק בימינו. "ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של 'כי תשא' דכתיב בה ענין השקלים". אנו לא יכולים לתרום שקלים ממש למקדש לכן אנו קוראים בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו" בקריאת הפרשה של כי תשא (ועיין למקראי קודש עמוד ע"ו בהערות שם).

מי לא יראך

בשבת שמוציאים ג' ספרי תורה כגון: בשבת ראש חדש וחנוכה, או שבת וראש חודש אדר שהוא גם שבת "שקלים", או שבת וראש חודש ניסן שהוא גם שבת "החודש", או בשמחת תורה מוסיפים הספרדים: מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאָתה, כי בְּכָל־חַקְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־מַלְכוּתָם מֵאֵין פְּמוֹךְ: מֵאֵין פְּמוֹךְ ה', גְּדוֹל אַתָּה וְגְדוֹל שְׁמֶךָ בְּגִבּוֹרָה: נְהִי אֱלֹהִים אֲמֶת, הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם, מְקַצְפוֹ תַרְעֵשׂ הָאָרֶץ וְלֹא יִכִּילוּ גוֹיִם זַעֲמוֹ: אֲתוּהִי פְמָה רַבְרָבִין וְתִמְהוּהִי פְמָה תַקִּיפִין, מְלָכוּתָה מְלָכוּת עֹלָם וְשִׁלְטֹנָה עִם דָּר וְדָר. אַחַר כֵּךְ מוֹסִיפִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' מֶלֶךְ, וְאַנָּה ה'. וְנִהְיָו כַּעַת לּוֹמַר כֵּן גַּם לֹא רַק בִּירוּשָׁלַיִם אֲלֵא בְּכָל הָאָרֶץ וְגַם בַּחוּ"ל.

פתיחת ס"ת השני רק אחרי סגירת הראשון

כתוב בשו"ע סי' קמ"ז סעי' ח' ביום שיש בו שני ס"ת לא יפתחו השני ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון. ועוד מוסיף הרמ"א "ואין מסלקים הראשונה לפני שמניחים השניה על השולחן שלא יסיחו דעתם מן המצוות". וזה כמו שמובא בגמרא שכשהיו מעבירים הכהנים את הדם ממקום השחיטה למזבח היה כל כהן "מקבל המלא ומחזיר הריקן". (פסחים סד ועיין באורך במג"א שם ס"ק יא והגאון שם ס"ק יג).

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

משפטים - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שואל המג"א הרי צריך שבשעת קדיש יהיו שלושת הספרים על השולחן. אעפ"כ כתב המשנה ברורה לנהוג כדלעיל (עיין מש"ב קמז ס"ק כז).

והסביר "הלבוש" את המנהג בכך שכשנמצא ספר תורה בצד הרי הוא כאילו על השולחן וחל הקדיש עליה "דפשיטא שעולה הקדיש גם עליה שכבר קרא בו אע"ג שאינה מונחת אצלה" (עיין כה"ח סי' תרפ"ד ס"ק י"ט אך גם על זה יש להקשות למה יעשו כן, ישימנו ממש על השולחן. ולכן כתבנו כמה פעמים שכך צריך לנהוג להניח שלשת הספרים על הבימה בשעת הקדיש. ואין פה חידוש כי כן משמעות דברי המג"א, וכך ראוי לנהוג ושמענו שכך נהגו האשכנזים בירושלים. ואעפ"כ כל אחד ואחד ימשיך לנהוג כמנהגו (ועיין מש"ב סי' קמז, ס"ק כז וכה"ח סי' תרפ"ד, ס"ק יט).

הפטרה

בארבע פרשיות אלו מפטירין הפטרה הקשורה לשקלים או זכור או פרה או החודש. וכשחל בשבת שקלים גם ראש חודש - אומרים פסוק ראשון ופסוק אחרון של הפטרת שבת ור"ח "כה אמר ה' השמים כסאיי" (עיין ב"י סי' תכה ומובא בכה"ח שם ס"ק יא וס"ק כב).

וכתב הרמ"א (שם סעי' ג) על מה שכתב השו"ע שאם היה שבת יום ר"ח וכן ביום ראשון, מפטיר בשבת השמים כסאי ואח"כ אומר פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש שלא לומר כן כיון שאמרה הגמרא (מגילה) אין מדלגים מנביא לנביא. אעפ"כ אנו עושים כן משתי סיבות א) אפשר לומר פסוקים אלו בע"פ ואין כאן טירחא דציבורא. וכיון שמדובר בפסוק אחד אין בכך חשש. ב) בימינו בדרך כלל קוראים מתוך ספרים שאין בהם טירחא להפוך מסוף הספר לקצהו. מה שאין כן אם כתוב כמו מגילה, שיש הרבה טירחא לעבור ממקום למקום במגילה (עיין בשו"ע סי' קמד, סעי' א וסעי' ב מתי מותר לדלג מנביא לנביא ושם בכה"ח סק י-יא).

למעשה. האשכנזים לא אומרים תוספת פסוקים אלו והספרדים אומרים אותם.

אסור להפנות גב לס"ת עימו

הט"ז מקשה (יו"ד סי' רפב, בס"ק א) איך מותר לרב ולדרשן לעמוד ליד ארון שבו ספר התורה ולדבר כלפי הציבור וגבו להיכל שבו יש ס"ת. גם הכהנים העומדים ליד הדוכן גבם מופנה לספר התורה והרי הלכה אומרת שצריך לנהוג כבוד בספר התורה "ולא יפשוט רגלו כנגדו. ולא יחזור לאחוריו אא"כ גבוה ממנו עשרה טפחים.".

ומתוך הט"ז שהרבנים והכהנים אינם בכלל איסור כיון שהס"ת מונח בארון שהוא ברשות בפני עצמו. ולכן בכיפור בתפילת נעילה שההיכל פתוח אי אפשר לכהנים לברך

הוצאת שני ס"ת יחד או אחד אחר השני

כותב הרמ"א "שמוציאים שני הספרים כאחד ותופסים בשניה עד אחר שקראו בראשונה". בגמרא ירושלמי (מסכת סוטה סז הלכה ו, וכן במסכת סופרים פי"א) כתוב שאין מוציאים את הספר השני מן הארון עד שיחזירו הראשון. ושואל "אמת ליעקב" למה אנו היום לא עושים כמו שכתוב בירושלמי. וכך מקשה המג"א. וצריך עיין מנא לן למיעבד דלא בירושלמי שם ס"ק י"א והגאון כתב שם ס"ק י"ד "ובירושלמי לא כתב כן." החיד"א בספרו "לדוד אמת" (סי' ד אות ח) כתב כי אע"פ שבגמרא ירושלמי כתב כן, זו טירחא גדולה להקים את הקהל פעם נוספת להוצאת הספר השני, לכן בימינו מוציאים אותם ביחד. המשנה ברורה שלא ראה את הספר "אמת ליעקב" באות ל' זכה לכיין לדעתו זו מסברא דיליה. כתב את דעת הירושלמי משם ה"אור זרוע בהלכות שבת" וסיים "ואפשר שנהגו כן משום טירחא דציבורא (שער הציון אות ל).

קדיש אחרי שני ספרי תורה - ספרדים

כשמוציאין שני ספרים קוראים בספר הראשון קוראין שבעה עולים בפרשת השבוע. אומרים חצי קדיש. המפטיר קורא בספר שני בפרשת שקלים או זכור או פרה או החודש או פרשת שבת ור"ח או שבת וחנוכה. ואומרים שוב חצי קדיש (עיין כה"ח סי' תרפ"ד ס"ק י"ט וסי' קמ"ז ס"ק מ"ד).

קדיש אחרי שלושה ספרי תורה - ספרדים

בשנת תשס"א מוציאים שלושה ספרים בשבת שקלים -

1) ספר של שבת פרשת השבוע שקלים.

2) ספר של ראש חודש,

3) ספר של פרשת שקלים.

בשבת של שלושה ספרים יש שתי אפשרויות א) קוראין בראשון ששה עולים, ואין אומרים קדיש, בשני קורא השביעי בפרשת ר"ח "וביום השבת" עד "ונסכו", ואומרים חצי קדיש, והמפטיר קורא בספר השלישי את פרשת שקלים (או החודש ואומרים חצי קדיש. ב) אם קראו ז' עולים בספר הראשון - אומרים קדיש גם אחרי הקריאה בו. כך שבסך הכל אומרים ג' פעמים קדיש אחרי כל ספר. (הריב"ש ואבודרהם ועיין מג"א שם ס"ק יב וכה"ח שם ס"ק מד ולאפוקי מה שכתב נתיבי עם סי' רפב).

קדיש אחרי שלושה ספר תורה - אשכנזים

האשכנזים ברובם נוהגים כשיש ספרי תורה כדלקמן: מביאים ספר ראשון לתובה, קוראים בו ששה עולים. סוגרים אותו, מביאים ספר תורה שני לבימה, מוציאי ס"ת ראשון וגוללים אותו ואח"כ פותחים ס"ת שני קוראים בו, מביאים את ספר התורה השלישי לבימה, מניחים אותו ליד הספר השני, אומרים חצי קדיש, מוציאים מהבימה את הספר השני, נשאר ספר שלישי וקוראים בו פרשת שקלים.

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

משפטים - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

זהב וכו' פעם אחת (עיין כה"ח שם ממעשה רב אות רל"ג וביאור להלכה שם).

במטבע או בכסף של ממש

וכתב הביאור להלכה ליתן "חצי רוי"כ" שפירושו חצי רובל כסף. והשאלה האם כסף ממש או מטבע בערך "חצי כסף". בעבר לאמריקאים היה מטבע של דולר מכסף ממש. והיו נותנים מטבע מכסף של ממש ולא נייר. וכן היה להם חצי דולר שהיה שווה לממש לערך מחצית השקל.

אבל כבר כתבו המשנ"ב ו"קונטרס היחיאלי" לתת ערך של חצי שקל. ואם יש לו ממש כסף - הנה מה טוב. וכן בפדיון הבן די שיתן חפץ כמו "שעון" בערך של חמשה שקלים ובכך הבן פדוי. ולא עוד שאין חיוב שה"שעון" יהיה ממש בשווי של חמשה שקלים די שיאמר הכהן שעון זה שווה לי כמו חמשה שקלים. - הרי הוא פטור. וכן אם יקח כוס קידוש בשווי חמשה סלעים או מקבל עליו ששווי כך - פדוי (ועיין לשו"ע יו"ד סי' סה סעי' ה-ו וכך היה פעם מנהג הכהנים (בעיר בבל) שלוקחים חפץ ולא כסף שלא יראה כאילו מקבלים צדקה. (אמנם בבבל היו חכמי הכהנים מסכימים לקבל כסף ממש חמשה סלעים ולא היו רואים בזה כעין צדקה אלא היו רואים בזה כבוד כי זו מצוה. ועוד היה מנהג לקבל כסף בתוך מטפחת כדרך מי שאוסף צדקה לאחרים שאוסף בתוך מטפחת ולא בא לידי בוש.

למעשה - אם רוצה לנהוג כמו הגאון יתן מחיר עשרה גרם ממש עם מע"מ (ונחשב בע"ה לפני פורים את ערך השקלים) ובזה יוצא ידי חובה ממש. ואם יתן מטבע שנקראת חצי אפילו "חצי שקל" של ימינו שלא שווה הרבה - מועיל בדיעבד (ועיין לכה"ח שם ס"ק כ ולקונטרס היחיאלי שם).

אם אמר "זה מחצית השקל"

ולא אמר "זכר למחצית השקל" האם זה יהיה הקדש? ופעם היה אדם שאמר להרה"ג מאיר יהודה גץ זצ"ל רב הכותל שנידב כסף לבית המקדש או לקרבנות, מה יעשה בו? השבתי לו שלדעת הרמב"ם צריך להשליכו לים המלח. מקום שאי אפשר להוציאו על ידי אמודאים. לדעת הראב"ד יחללנו על כסף אחר שווה פרוטה. אבל שם היה מדובר שהמנדב התכוין שיהיה לבית המקדש ממש, אך כאן הנודב מכוין שיהיה לדברי קדושה ולא לבית המקדש רק בלשונו הוא אומר "הקדש" או "מחצית השקל."

ובגמרא תענית (דף כד) כתוב שפעם היה רב אחד ושמו רבי אלעזר אש בירתא שהיה ידוע בכך שנותן את כל הכסף שבכיסו לגבאים של צדקה. והגבאים שידעו את מנהגו היו בורחים ממנו שלא יתן להם את כל כספו. יום אחד הלך אותו חכם עם כל הכסף בכיסו לשוק לקנות צרכי חתונה לביתו. ראוהו גבאי הצדקה וברחו ממנו כדרכם. כשראה אותם בורחים, רדף

כשגביהם להיכל, ולכן בכמה מקומות נהגו לסגור את ההיכל בשעת ברכת כהנים בתפילת נעילה.

ואם יש מקום שהכהנים עולים בו לדוכן כשהארון פתוח וגביהם כלפי הספר אפשר להמליץ עליהם טוב ולומר שהארון נחשב רשות בפני עצמה אע"פ שהוא פתוח כיון שהוא גבוה עשרה טפחים. אך לכתחילה טוב לסגור את הארון בשעת ברכת כהנים ובפרט שכן משמע מהט"ז.

העולה והיורד מהתיבה

"וישב לפניו בכבוד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם. ויכבדנו לפי כוחו", ומכאן אזהרה למי שעולה וספר תורה נמצא ביד מישהו שמחזיק בו אחריו עד שיקראו בו, או אם כבר קראו בו (למנהג אשכנז ולחלק מבני ספרד) שלא יפנה את גבו לספר לגמרי אלא יאחז הספר ישב בצד ולא אחורי העולה לתורה (ועיין למש"ב קמז, ס"ק כט וגם מי שיוורד מספר התורה יזהר בכך, ויש שהולכים אחרי הקריאה בתורה כשגבם לאחור ופניהם לספר, ואע"פ שהספר מונח בגובה עשרה טפחים צריך להזהר בכך כיון שהנחתו בגובה עשרה טפחים אינה מספקת, שהרי הט"ז אמר "רשות בפני עצמו".

ולמה לא אמר "עשרה טפחים". משמע שעשרה טפחים לא מספיק אלא צריך רשות אחרת של ממש. וכן משמע מלשון השו"ע "גבוה ממנו עשרה טפחים" גבוה מהאדם ולא גבוה מהארץ אע"פ שבדרך כלל כל מקום שהוא גבוה עשרה טפחים הוא רשות בפני עצמו, לכבוד ס"ת החמירו (ועיין לפ"ת שם ס"ק ב' מ"ש בזה).

האם שלש פעמים חצי שקל?

בסימן תרצ"ד מביא הרמ"א בענין זה כמה מנהגים. יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, "זכר למחצית השקל" שהיו נותנין באדר. ומאחר ששלש פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג'... חצאים גדולים במדינות אלו, כי אין מטבע ששם "מחצית" עליה מלבד זו. ובמדינות אויסטרייך יתנו ג' חצי ווייניר, שנקראו ג"כ "מחצית", וכן לכל מדינה ומדינה. (ועיין מרדכי ריש פ"ק דיומא ואח"כ הוסיף שיש נותנים מלבד הנ"ל מחצית השקל לצדקה והוסיף "ואין נוהגים כן".

והקשו הגר"א וכה"ח (שם ס"ק כג) (שלא ראו זה את זה) על הרמ"א. הרי התרומות היו בצורות שונות ולמטרות שונות. תרומה אחת היתה בקע לגוללת לצורך האדנים. וגם זה היה רק פעם אחת לא כל שנה ושנה. תרומה שניה היתה לקרבנות ציבור, ובזה היה דין חצי השקל. והתרומה השלישית היתה כל איש אשר ידבנו לבו לבנין המשכן. אם כן אין קשר בין שלושת התרומות לשלש פעמים חצי שקל. כיון שהם עצמם לא היו חצי שקל ולא כל שנה. וע"כ נהג הגר"א לתת רק מטבע של חצי

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבּ מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

משפטים - תשס"א - מאת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מנחה. וכך כתב ברמ"א "ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו". ויש נותנים בשחרית קודם קריאת המגילה (מג"א שם ומובא במש"ב שם אך הספרדים בירושלים נהגו לתת אחרי מנחה לפני ערבית. ולמה בזמן זה?

הגמרא במגילה (דף כא) כותבת שבשני וחמישי עולים שלשה עולים לתורה ואין מפטירים בנביא. וכותב תוסי' שיש נוהגים בתענית ציבור להפטיר במנחה, וכך נהגו אשכנזים וחלק מספרדים. (ואנו מפטירין במנחה בט"ב) (ועיין בשו"ע סי' תקסו סעי' א ובכה"ח שם סק"י וסיבת הענין כי כתוב בהפטרה "שימרו משפט ועשו צדקה" וחשיבות גדולה יש בתענית ליתן צדקה לכן קוראים הפטרה זו במנחה של תענית. משמע שזמן הצדקה הוא במנחה היינו לפני שקוראים את ההפטרה. ואע"פ שהספרדים לא קוראים הפטרה זו במנחה - למדנו מכך שלפני מנחה הוא זמן המסוגל לצדקה. ואם לא נתן לפני מנחה יתן אחריה. ואם לא נתן אחריה יתן בכל זמן שאפשר, ואפילו למחר או אחרי פורים. (לא כמו משלוח מנות או מתנות לאביונים שאם עבר פורים אין לו תקנה) רק יזדרז לפני ר"ח ניסן. ואפילו עבר יתן אחר כך. ואעפ"כ יש חלק ובעיקר בירושלים שנותנים אחר מנחה סמוך לערבית כי בדרך כלל אין תענית בערב פורים במוקפין רק בפרזים.

לא לאחר נדרים

בשו"ע (יו"ד סי' כג, סעי' ב ועיין לבאר הגולה שם ולבאר היטב שם ובא"ח פרשת ראה ש"ש אות א) מביא מה שכתוב בגמרא כי מי שמאחר את נדבתו שאמר ליתן "פנקסו נפתחת". יש בזה כמה פירושים. יש אומרים שזה הפנקס שכותבים בו כל העבירות שעשה עם המצוות שלו. ויש אומרים שמדקדקים במעשיו אם הם כדאי להגן עליו (בא"ח ובמקרה זה הרבה מקטרגים יהיו עליו. ויש אומרים שפותחים את הפנקס שעוונותיו כתובים בו לשלם לו כמעשיו. ומכן ילמד אדם להזדרז לשלם חובתו, כדי שלא יבוא לידי סכנה.

נפל תורא

הגמרא במסכת שבת אומרת שכשאדם נמצא בעת משבר וסכנה מתרבים רודפיו וצריזו וגם בשמים נפתח פינקסו לראות עוונותיו כדלעיל. בשעה זו כשראש הממשלה נפל בבזיון על שמסר ארץ ישראל ביד צר ועל שרצה להוסיף ולתת ועל מלחמתו נגד שבת ונשואין כשרים וכו' - מתגלה פתאום שכל חבריו מבזים אותו, אותם אנשים שהוא עצמו דאג להם ונתן להם משרות ופרנסה - בועטים בו. והוא עדין נאחז לקבל תפקיד בממשלה. הייתי מציע לו ללכת ללמוד בישיבה של בעלי תשובה. ובטוח שיקבלו אותו שם בברכה.

אחריהם, השיגם ואמר להם: אני משביע אותם שתגידו למי אתם אוספים כסף? ענו לו: לחתן יתום ויתומה עניים. נשבע ואמר: "העבודה. (לשון שבועה) הם קודמים לביתי!" נתן את כל הכסף שהיה בידו לאותם גבאים עבור היתום והיתומה העניים. נשאר לו זוז אחד בכיס. הלך וקנה בו חיטים ושם אותם במחסן. כשחזר לביתו עם אותם חיטים אמרה אשתו לבת שעומדת לינשא: לכו וראי מה קנה לך אבא!. הלכה הבת ולא הצליחה לפתוח את המחסן שבו הונחו החיטים כיון שהיתה ברכה בחיטים והם מילאו את המחסן עד שלא הצליחו לפתוח את הדלת. הבינה הבת את הענין, הלכה לבית מדרש ואמרה לאביה: "בא וראה מה עשה לך אוהבך (הקב"ה)!" אמר לה "העבודה. (לשון שבועה) הרי הם הקדש עליך ואין לך מהם אלא כאחד מעניי ישראל". ולמה אמר כן? כיון שלא רצה ליהנות ממעשה ניסים. (רש"י שם).

יש מקשים, איך בני ישראל היו אוכלים מהמן ושותים מבארה של מרים אם אסור להנות ממעשה ניסים? הרי גם הם היו מעשה ניסים. ותירצו שכהקב"ה נתן לנו לאכול - אוכלים. אך המשיכו להקשות גם כאן הקב"ה אוהבו של רבי אלעזר נתן לו חיטים. אלא ששם היה פיקוח נפש שדוחה הכל, ואם לא היו אוכלים ושותים במדבר הם היו ברעב. והמשיכו לשאול איך אשת עובדיה נהנתה מהשמן שבפך שלא כלה הרי גם היא מעשה ניסים? ותירצו שכדי לפדות את ילדיה שלקח אותם הנושה היה מותר, ובמיוחד שהנושה היה מבית המלך והיה חשש שיתחנכו אצל יהורם בחינוך מושחת כדרך איזבל הרשעה, ולכן השתמשה בשמן של מעשה ניסים (ועיין לבן יהודע שם שהקשה כיצד אליהו הנביא נהנה ממעשה ניסים אצל האשה הצרפתית שהקמח והשמן לא נגמרו. עיין שם תירוץ נאה. אע"פ שאפשר שוב לאמר היה שם ענין של פקוח נפש ועיין שם שהאריך בנושא הנאה ממעשה ניסים לעצם הענין שאלו איך היה מותר לעניים להשתמש בחיטים אלו. הרי הוא אמר "הרי הם הקדש" (ולנוסח שו"ת הרשב"ש סי' שס"א "הקדש לשמים") ואם כן איך היה מותר לבת שלו להשתמש בהם כאחד מעניי ישראל?

מכאן למדו שלא כל "הקדש" הרי הוא לבית המקדש אלא יש "הקדש" לעניים שמותר להם ולשכמותם. ואעפ"כ כתב בשו"ע שלא יאמר אדם "סלע זה להקדש" כי יש במשמעות דבריו הקדש לבית המקדש אל יאמר "שקל זה לצדקה" שכוונתו ברורה. ועדיף יותר שיתן בלי לומר כלל. ואם באמת כיון שהכסף ילך ל"הקדש" של בית המקדש - אי אפשר ליהנות ממנו כדלעיל (ועיין לשו"ע יו"ד סי' רנח סעי' א ולחוננים עליו ולרמב"ם הלכות ערכין פרק ח, הלכה ח

מתי יתנו?

ברמ"א שם ובסידור הרש"ש ועיין לכה"ח שם ס"ק כה-כו ברש"ש כתוב שנותנים כסף מחצית השקל בליל פורים קודם

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

משפטים - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

משאלין עליו

הגמרא אומרת שהרגיל להתפלל ולא בא פעם אחת הקב"ה משאל עליו למה הוא לא בא? יש שואלים וכי הקב"ה לא יודע מחלתו או העיכוב שלו. אלא ללמדנו שאם מישהו רגיל לבוא לתפילה או לשיעור תורה ולא בא צריך לשאול עליו? להתעניין במצבו ובמיוחד בימינו שאנשים גרים אחרי דלתות ברזל ופלדה ולא בחצרות כמו פעם שכשרואה משהו שונה אצל שכנו או חברו למנין ישאל עליו כי אפשר שצריך עזרה בהתענינות או במעשה.

וכן במצוות מי שרגיל במצוה מסוימת וכגון שרגיל לתת צדקה בתפילה וכד' ב"ויברך דוד" ופעם אין בכיסו כסף לצדקה יקבל על עצמו בלי נדר לתת מהכסף שבארנק בביתו כסף לצדקה. כל זה שלא יעבור ולא יפסיק ממנהג טוב אפילו יום אחד ולא יתמהו עליו בשמים למה הפסיק ממנהגו.

ויהי רצון שהקב"ה יהפוך לנו את הימים הללו אנו נמצאים בהם לטובה ולברכה לששון ולשמחה אכי"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

שלא לקבל מנהג טוב בנדר

הרוצה לצום בער"ח או בימי שובבים יאמר קודם מנהגו שהוא לא מקבל את הצום בנדר, אלא אם ירצה - יצום. ואם לא - יאמר מזמור תהילי או ישלם צדקה בעבורו. ואם אדם לא עושה כך ונהג לצום פעם או פעמים - זה נהפך לנדר אע"פ שלא אמר בפירוש "הרי זה כנדר". וטוב לעשות התרת נדרים על כך אך יזהר שלא יצטער על כל מה שעשה לשעבר - שלא ימחקו מצוותיו ולא יזכרו צדקותיו. אלא כשהוא מתיר נדרו יאמר שהוא לא מתחרט על הצום אלא על כך שלא אמר "בלי נדר".

ובשו"ע כתוב שהנוהג מנהג טוב יזהר במנהגו כיון שאם הדבר שהוא נוהג בו הוא דבר המותר ונהג בו איסור - הרי זה כאילו נדר ואסור להתירו. אבל אם לא התכוין לתמיד ונהג כך פעם או שתיים צריך התרה. והרגיל להתענות והיה בדעתו לנהוג כך לעולם ונהג כן פעם אחת צריך התרה. אבל אם אחד נהג בדבר המותר וחשב שהוא אסור זו קבלה בטעות ולא צריך להתיר (עיין שו"כ סי' ריד ובא"ח שם אות יז) וכתב הרב בא"ח (בספרו "תורה לשמה" סי' קעב, קצט) כי אשה שקיבלה על עצמה לשמוע שופר או לישיב בסוכה שאלה מצוות שהיא לא חייבת בהן - ונהגה כן פעם פעמים או שלוש - חייבת להמשיך כך תמיד. ואם חשבה בטעות שהיא חייבת ועשתה כן אפילו מאה פעמים - הרי זה כ"נדר טעות" שאינו נדר, וטוב שתעשה התרת נדרים. ואם אמרה "בלי נדר" אין עליה חיוב ואינה צריכה "התרת נדרים" וטוב שתמשיך במנהגה ותבוא עליה ברכה.

כל זה בנדר בינו לבין עצמו שאמרנו שטוב לתת כשיש לו ולא לידור לעתיד. אמנם אם רוצה שגם אחרים יתנו, אומר החיד"א שיתן אפילו בפרהסיא ולא יאמר "בלי נדר" כי גם אחרים ילמדו ממנו וכולם יאמרו כך והמצווה תפסיד. אלא יתן ממש וזה יעורר אחרים. ודבר זה מותר ומצוה. ובשבת שאי אפשר לתת, יגמור בליבו בלי נדר לתת איזה סכום לצדקה.

התרמה בעל כורחו

יש נוהגים שהגבאים מסתובבים ושואלים כל אחד לתרומתו. וכל אחד אומר סכום כידוע. יש שואלים האם יכול מישהו אחר כך לומר שאמרת "מאה שקלים" התכוונתי לצורך אחר פרטי ולא לצדקה שהרי לא אמרתי "אני נותן מאה שקל למצווה פלונית" אלא אמרתי "מאה שקל" והגבאי הבין מה שהבין?

והתשובה היא שחייב לתת לצדקה כי מעשיו מוכיחים שהתכוין לצדקה.

